

PROJEKT FOREBYG TVANG, VOLD OG MEDICINERING HOS DEMENSRAMTE

Projekt Forebyg tvang, vold og medicinering hos demensramte

- via sansestimulerende pleje- og omsorgspraksis

Marianne Saxtoft

15-09-2018

Indhold

Projekt Forebyg tvang, vold og medicinering hos demensramte.....	3
- <i>via sansestimulerende pleje- og omsorgspraksis</i>	3
1. Baggrund.....	10
2. Målgruppen	14
3. Projektets mål.....	15
5. Dokumentation og evaluering.....	17
6. Projektets tilgange, metoder og redskaber.....	18

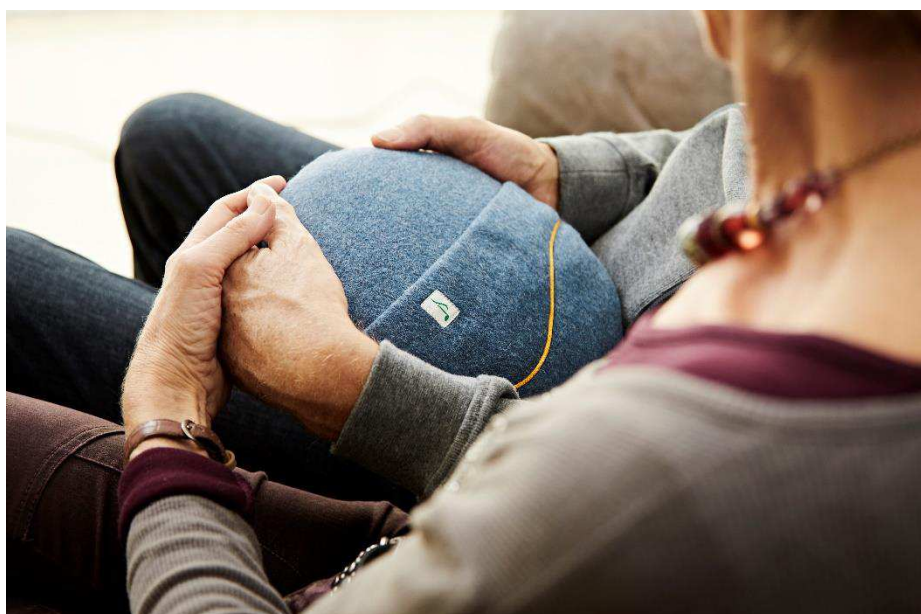
Projekt Forebyg tvang, vold og medicinering hos demensramte

- *via sansestimulerende pleje- og omsorgspraksis*

Resume

Projekt Forebyg tvang, vold og medicinering hos demensramte (FORDEM) vil med dette tre-årige projekt arbejde for en sansestimulerende pleje- og omsorgspraksis med anvendelse af det musikalske sansestimuleringsredskab inmu¹, som kan forebygge tvang, vold og medicinering hos demensramte.

Inmu er et elektronisk redskab udformet som en fast oval pude, der ligger godt i hånden, men også er dejlig blød at klemme ind til kroppen. Inmu frembringer som noget helt unikt stimulerende musik som afspejler brugerens bevægelser og berøringer.

Ifølge ADI (Alzheimer's Disease International)² skønnes det, at mere end 90.000 mennesker er ramt af demens i Danmark, og tallet er stigende. Mange af disse bor på landets plejecentre og ca. 8.000 af disse mistrives og har en udadreagerende og urolig adfærd, der vanskeliggør de daglige plejesituationer.

Projekt FORDEM vil derfor udvikle, beskrive og implementere følgende:

- Metoder, redskaber og tilgange til en sansestimulerende pleje- og omsorgspraksis målrettet demensramte
- Faglige kompetencer for sansestimulerende praksis i de pleje- og omsorgsfaglige teams for demensramte
- De organisatoriske og ledelsesmæssige rammer for implementering af en sansestimulerende pleje- og omsorgspraksis målrettet demensramte
- De samfundsøkonomiske rammer og effekter af en sansestimulerende pleje- og omsorgspraksis, som forebygger tvang, vold og medicinering af demensramte

¹ www.inmumemory.com

² <http://www.videnscenterfordemens.dk/statistik/forekomst-af-demens-i-danmark/>

Initiativtager til projekt FORDEM gennemførte i foråret 2018 et pilotprojekt med anvendelse af inmu hos 50 demensramte beboere på 11 plejecentre. Projektet viste, at 2/3 af deltagerne havde positiv effekt med anvendelse af inmu.

Erfarne demenskonsulenter introducerede og vejledte ledelse og plejepersonale i brugen af inmu, som forudsætning for deltagelse i og gennemførelse af testforløbet. Hvert plejecenter udnævnte en tovholder, som var ansvarlig for dokumentation og indsamling af data fra de enkelte forløb.

Det var pilotprojektets antagelse, at inmu kunne øge demensramtes sundhed og trivsel og dermed gøre den demente så tryk, at der er mulighed for at:

- Forbedre demensramtes generelle stemningsniveau og trivsel
- Lette daglige pleje- og omsorgssituationer hos demensramte
- Minimere begrænsninger i demensramtes selvbestemmelse i nødvendige omsorgs- og plejesituationer
- Mindske demensramtes uro og reducere brugen af sedative præparater
- Forbedre demensramtes nattesøvn og reducere brugen af sovemedicin
- Nedbringe demensramtes vold og trusler om vold mod plejepersonalet

Formålet med pilotprojektet var derfor at:

- Afdække demensramtes funktionsforstyrrelser i daglige omsorgs- og plejesituationer
- Afprøve og vurdere effekten af inmu i en forebyggende socialpædagogisk og plejefaglig praksis
- Kvalificere grundlaget for et projekt til udvikling metoder og redskaber, som er enkle at implementere som en integreret del af en forebyggende plejepleje- og omsorgsfaglig praksis for demensramte.

Pilotprojektets test af inmu hos den enkelte beboer forløb over fire uger. Dokumentationen af testen omfattede

- Kvantitativ registrering af beboerens funktionsforstyrrelser før anvendelse af inmu
- Kvantitativ måling af effekten på beboerens funktionsforstyrrelser ved brug af inmu
- Opsamling af plejefaglige og socialpædagogiske mål og erfaringer med brug af inmu
- Afprøvning af redskabet inmu (produktet)

De overordnede resultater af pilotprojektet viser:

- Effekten på opstillede mål hos den demensramte beboer er opfyldt hos 2/3 af deltagerne i projektet. Effekten viser en forbedring af beboerens funktionsniveau, øget tryk og trivsel og lettelse i daglige pleje- og omsorgssituationer.
- Kvantitative resultater på beboerens funktionsforstyrrelser, viser varierende effekt over tid, men samlet set en positiv effekt efter fire ugers brug af inmu.
- Implementering af inmu, som en integreret del af de daglige pleje- og omsorgssituationer for demensramte med introduktion, vejledning og sparring vedr. metoder, tilpasning og opfølgning på indsatsen hos den enkelte demensramte samt vedholdende ledelse af udvikling af tilgang og praksis hos hver enkelt beboer viser positiv effekt.

Pilotprojektet giver grundlag for følgende anbefalinger:

- Projektets kvantitative resultater viser en positiv effekt på beboerens funktionsforstyrrelser gennem projektforløbet. Udsving i effekten gennem fire ugers afprøvning peger

på tid til indkøring af nye redskaber og ny praksis, hvis der skal opnås øget effekt på den demensramtes komplekse livssituation.

- Projektet viser, at introduktion, vejledning og sparring i anvendelse af inmu skal gå hånd i hånd med den pleje- og omsorgsfaglige praksis hos den enkelte demensramte.
- Enkeltstående forslag til forbedring af redskabet inmu: mulighed for justering af lydstyrke, lette betjening af tænd/sluk, ekstra betræk som er lette at vaske, mulighed for at tilpasse musikgenre efter beboers stemning og efter situation, tidspunkt, formål med brug af inmu. At inmu kan spille uafbrudt ved søvn. Og endelig at kunne tænde og slukke for inmu vibrationer.
- Evaluator vurderer på baggrund af data fra pilotprojektet, at implementering af inmu i daglige pleje- og omsorgssituationer for demensramte samlet set kan optimere indsatsen for demensramte.

Ovenstående resultater danner baggrund for de overordnede mål for projekt FORDEM, som vil udvikle og beskrive følgende:

- Metoder, redskaber og tilgange til en sansestimulerende pleje- og omsorgspraksis målrettet demensramte
- De faglige kompetencer i de pleje- og omsorgsfaglige teams for demensramte
- De organisatoriske og ledelsesmæssige rammer for implementering af en sansestimulerende pleje- og omsorgspraksis målrettet demensramte
- De samfundsøkonomiske rammer og effekter af en sansestimulerende pleje- og omsorgspraksis, som forebygger tvang, vold og medicinering af demensramte

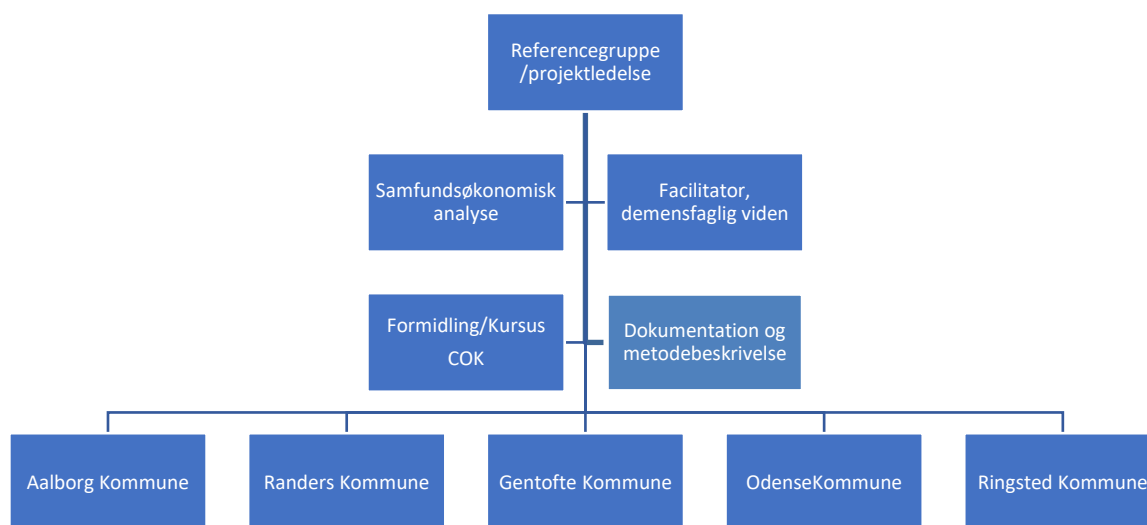
Disse mål skal tjene følgende overordnede formål at:

- Øge demensramtes sundhed og trivsel
- Øge omsorgen og lette nødvendige plejesituationer hos den demensramte
- Mindske demensramtes uro og reducere brugen af sedative præparater
- Forbedre demensramtes nattesøvn og reducere brugen af sovemedicin
- Forebygge magtanvendelse hos demensramte
- Nedbringe demensramtes vold og trusler om vold mod plejepersonalet

Initiativtager til projekt FORDEM har derfor indledt kontakt og fundet interesse for samarbejde om et egentligt udviklingsprojekt blandt plejecentre fra ovenstående pilotundersøgelse i følgende kommuner:

- Aalborg
- Randers
- Odense
- Ringsted
- Gentofte

Projektet FORDEM forankres i projektorganisation jf. nedenstående organisationsdiagram:

Projekt FORDEM samarbejder desuden med

- Center for offentlig kompetenceudvikling³(COK) om formidling af projektets resultater og erfaringer
- Højbjerg, Brauer og Schultz⁴ om samfundsøkonomiske analyser
- Demenskoordinator Anne Lykkebo, tilknyttet virksomheden Samskabelse

Der tilknyttes en referencegruppe bestående af repræsentanter fra de deltagende kommuner, fra Alzheimerforeningen, COK, KL, Digitaliseringsstyrelsen, Demensalliancen m.fl., som skal kvalificere projektets arbejde, bidrage med viden og erfaring fra egen praksis, formidle projektets erfaringer til faglige netværk inden for demensområdet, velfærdsteknologi m.m.

³ <http://www.cok.dk/>

<http://www.hbseconomics.dk/>⁴

Inmu – prisvindende velfærdsteknologi

Redskabet inmu er et musikalsk sansestimuleringsredskab udviklet af Anders Hansen og Toni Marquard, inmutouch.com ApS. Udviklerne har oplevet demens tæt på og har ønsket at lave et naturligt og værdigt redskab, som øger demensramtes trivsel.

Den patenterede sensorteknologi sammen med avancerede software algoritmer, som muliggør de musikalske egenskaber, som den demensramte kan anvende aktivt og interagere med. Redskabet er udviklet sammen med komponist og musiker Asger Steenholdt⁵ og tekstildesigner Emilie Wiehe, der i 2017 vandt prisen Danish Design Award - New Talent for sit arbejde med redskaber til demensramte.

Udviklingen af inmu inddrager nyeste viden om musik og sundhed⁶. Og vandt i 2018 prisen Danish Design Award i kategorien Healthy Life.

Projektets overordnede antagelser og tilgange

Projekt FORDEM arbejder ud fra viden om en direkte sammenhæng mellem manglende trivsel hos demensramte⁷ og omfanget af magtanvendelse, demensramtes vold og trusler om vold mod ansatte, manglende nattesøvn med brug af sovemedicin samt hvileløs adfærd som medfører anvendelse af sedative præparater til demensramte. Og FORDEM arbejder med viden om, at sansestimulering⁸ øger trivsel og forbedrer den demensramte funktionsniveau. Det er projektets antagelse, at inmu kan implementeres i plejecentrenes pleje og omsorgsfaglige praksis, kan øge den demensramte trivsel og dermed afhjælpe belastende omsorgs- og plejesituationer i landets plejecentre.

Projekt FORDEM vil sammen med plejepersonale på udvalgte plejecentre i de fem kommuner udvikle en ny praksis med inmu som redskab for de pleje- og omsorgsfaglige metoder

- "kontakt-ø"⁹

---

⁵ <http://www.asgersteenholdt.com/>

⁶ <http://www.peterthybo.dk/>

⁷ <https://www.sfi.dk/publikationer/forebyggelse-af-udadreagerende-adfaerd-hos-aeldre-med-demens-3214/>

⁸ http://vbn.aau.dk/files/62961380/Ridder_2012_musikterapi_demens.pdf

⁹ <http://solund.dk/wp-content/uploads/2015/10/Casebeskrivelse-Kontakt-%C3%98.pdf>

- "det fælles tredje"¹⁰

Projektets faglige metoder er uddybende beskrevet i projektbeskrivelsens afsnit 6.

Det er projektets antagelse, at demensramtes trivsel øges gennem pleje og omsorgsfaglig praksis, som ifølge psykologen Tom Kitwood tilgodeser de fem vigtigste socialpsykologiske behov hos den demensramte¹¹:

- Trøst
- Tilknytning
- Inklusion
- Beskæftigelse
- Identitet

Og det er projektets ambition at udvikle en praksis, som er enkel at implementere i de praktiske pleje- og omsorgssituationer i hverdagen på plejecentrene.

Projektets succeskriterier er inden for en treårig periode at:

- Øge oplevelsen af trivsel blandt 90 % af projektets 80 – 100 deltagere målt på psykosociale indikatorer
- Nedbringe magtanvendelse hos demensramte med 50 %
- Nedbringe episoder med demensramte vold og trusler om vold mod medarbejdere med 50 %
- Nedbringe anvendelse af sovemedicin og anvendelse af sedative præparater til demensramte med 50 %
- Mindske antallet af oplevede svære plejesituationer med 50 %

VelfærdsTeknologiVurdering og økonomiske effekter

Pilotprojektet viste at implementering af Inmu i daglige pleje- og omsorgssituationer for demensramte kan have en række positive effekter for borger, plejepersonale og pårørende. Derfor foreslår vi en større afprøvning af redskabet, hvor der er mulighed for en længere implementeringsperiode og for at udarbejde en fuld VelfærdsTeknologiVurdering,¹² herunder en vurdering af de økonomiske konsekvenser ved anvendelsen af Inmu som beskrevet i dette notat.

Samfundsøkonomiske effekter

Højbjerg, Brauer og Schultz dokumenterer projektets samfundsøkonomiske effekter. Som en del af projektet vil det blive nærmere afklaret, hvilke præcise effekter der vil blive kvantificeret. Som udgangspunkt foreslår vi at analysere følgende effekter:

- Tidsbesparelser for personale
  - Direkte tidsbesparelser
  - Inddragelse af pårørende
- Besparelser på medicin
- Besparelser på andre hjælpemidler

---

¹⁰ <http://michaelhusen.dk/det-faelles-tredje/>

¹¹ Tom Kitwood – se bilag 1

¹² VelfærdTeknologiVurdering er en model udviklet af Teknologisk Institut til evaluering af velfærdsteknologier.

- Mindre tvang, vold og trusler og medfølgende mindre administrativt pres, mindre sygefravær m.m.

For at evaluere effekten, er det vigtigt at kunne udskille den del af personalets tidsforbrug, borgernes medicinforbrug, etc. der kan forklares med brugen Inmu og de nye metoder. Derfor foreslår vi et kontrolgruppedesign, hvor man sammenligner plejeteams, der anvender Inmu, med plejeteams der ikke anvender Inmu. Vi foreslår at anvende en kvasi-eksperimentiel evalueringmetode kaldet difference-in-difference (DiD)

1. Baggrund

Projekt FORDEM vil forebygge tvang, vold og medicinering af demensramte via pleje- og omsorgsfaglige metoder og praksis med anvendelse af det sansestimulerende redskab inmu. Det skønnes, at mere end 90.000 mennesker er ramt af demens i Danmark, og tallet er stigende. Mange af disse bor på landets plejecentre og ca. 8.000 af disse mistrives og har en udadreagende og urolig adfærd, der vanskeliggør de daglige plejesituationer.

31. august 2018 blev regeringen, Socialdemokratiet, Dansk Folkeparti, Alternativet, Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti enige om, at der er et særligt behov for at regulere indsatserne over for mennesker med en erhvervet fremadskridende mental svækkelse som fx demens.

I forbindelse med den politiske aftale om Den nationale demenshandlingsplan 2025 fra december 2016 blev det derfor besluttet at iværksætte et serviceeftersyn af magtanvendelsesreglerne, som bl.a. skulle danne grundlag for at gøre reglerne mere forståelige samt tilpasse reglerne i forhold til den løbende udvikling af nye tryghedsbaserede velfærdsteknologier.

Projekt FORDEM vil anvende velfærdsteknologi som redskab til en forebyggende pleje- og omsorgspraksis hos demensramte, så tvang, vold og medicinering minimeres. Og følgende afsnit viser, at der fortsat er behov for udvikling af en forebyggende indsats.

Af Ankestyrelsens rapport: Kommunernes håndtering af magtanvendelsesreglerne over for borgere med demens, 2015 fremgår, at langt de fleste af de i alt 84 kommuner, som deltog i Ankestyrelsens undersøgelse, har udarbejdet de lovpligtige retningslinjer for anvendelse af magt i forhold til demensramte i henhold til Servicelovens §§ 125-129. Formålet med sådanne retningslinjer er at forebygge brugen af magt over for demensramte.

Men rapporten viser også, at i 30 ud af i alt 54 sager om anvendelse af magt, har kommunerne **ikke** forsøgt at anvende alternative pleje- og omsorgsfaglige indsatser.

Ifølge Lov om social service, som fastlægges rammerne for magtanvendelse, indgreb i selvbestemmelsesretten og omsorgspligt for blandt andet demensramte borgere, er kommunerne forpligtede til at udføre socialpædagogiske indsatser, som kan forebygge magtanvendelse. Af servicelovens § 130 fremgår det:

"Al socialpædagogisk bistand, omsorg og pleje skal være forsøgt og dokumenteret inden magtanvendelsen".

Undersøgelsen viser også, at det især er i forbindelse med daglige plejesituationer, at anvendelse af magt forekommer.

Ankestyrelsen har følgende anbefalinger i forhold til tvangsmæssige indgreb:

- Kommunerne skal i højere grad påse, at alle muligheder, herunder pædagogiske tiltag, er udtømte, inden der anvendes tvangsmæssige indgreb over for borgeren.

- Kommunerne skal i højere grad sikre, at betingelserne for et konkret tvangsmæssigt indgreb er opfyldte, særligt i forhold til, om der er nærliggende risiko for væsentlig personskade.

Ifølge Servicelovens § 81 er kommunerne ligeledes forpligtet til:

- *at forebygge at problemerne for den enkelte forværres*
- *at forbedre den enkeltes sociale trivsel og funktion samt udviklingsmuligheder*
- *at forbedre mulighederne for den enkeltes livsudfoldelse gennem kontakt, tilbud om samvær, aktivitet, behandling, omsorg og pleje.*
- *at yde en helhedsorienteret indsats med servicetilbud afpasset efter den enkeltes særlige behov*

I "National handlingsplan for demensindsatsen" fra 2010 blev der udpeget syv områder, hvor der var behov for en styrket indsats. Et af områderne omhandlede den socialfaglige indsats, herunder arbejdet med borgere med demens, som udviser udadreagerende adfærd. Som et led i udmøntningen af anbefalingerne på området igangsatte Socialstyrelsen i 2011 metodeudviklingsprojektet "Forebyggelse af udadreagerende adfærd hos borgere med demens" med fokus på borgere på plejecentre.

Formålet med projektet var at udvikle en socialfaglig metode til at arbejde med udadreagerende borgere med demens og herigennem dels øge trivslen hos borgeren og dels forbedre det psykosociale arbejdsmiljø hos medarbejderne.

SFI (Det Nationale Forskningscenter for Velfærd) skriver i sin evaluering af projektet:

"En nedsættelse af borgernes udadreagerende adfærd, specielt den voldelige adfærd, kan potentielt forbedre arbejdsmiljøet på kort sigt i form af mindre forekomst af vold og trusler om vold over for personalet og på lang sigt i form af mindre stress, mindre sygefravær og færre medarbejdere, der forlader erhvervet".

Af evalueringen fremgår det, at det gennemførte projekt gav de involverede plejecentre mere viden om borgere med demens, og at medarbejderne i højere grad er blevet i stand til at håndtere eventuelle episoder med udadreagerende adfærd og ikke mindst at forebygge den udadreagerende adfærd. Den krænkende adfærd fra borgerne, specielt trusler om vold og til dels den fysiske vold, faldt i projektperioden. Derimod var de øvrige psykosociale dimensioner hos den demensramte uændrede.

Evalueringen viser endvidere store forskelle i udviklingen i det psykosociale arbejdsmiljø på plejecentrene i de forskellige kommuner, således at specielt én kommune har fået en markant forværring i det psykosociale arbejdsmiljø. Forværringen kan dog skyldes andre faktorer end den implementerede indsats.

Sundheds og ældreministeriet udgav marts 2016: National undersøgelse af forholdene på plejecentre. Undersøgelsen omhandler borgere over 65 år, som bor på plejecentre og viser:

- 40 % er diagnosticeret med demens, hertil er der et ukendt mørketal.
- 5-10 % af personalet er ufaglærte
- der er gennemsnitlig 6,7 beboere pr personale om aftenen
- der er gennemsnitlig 24,2 beboere pr personale om natten
- pårørende og frivillige spiller en stor rolle på plejecentrene
- demensramte beboere i plejebolig får næsten dobbelt så meget medicin som

demensramte borgere i ikke plejebolig

- personalet giver udtryk for, at det er en udfordring at finde den tid til den demensramte, der kan give beboeren ro

Langt størstedelen af beboerne har demensudfordringer i en eller anden udstrækning. Dette kan udmønte sig i udadreagerende adfærd, som nødvendiggør særlig socialpædagogisk og plejefaglig indsats. Håndteringen heraf er i høj grad et vilkår i den daglige opgavehåndtering på landets plejecentre.

I forbindelse med aftale om statens satspuljer 2016 afsatte forligspartierne midler til en national handleplan for demens. De overordnede mål for handleplanen er:

- Danmark skal være et demensvenligt land
- Behandling og pleje af personer med demens skal tage udgangspunkt i den enkeltes værdier og tilbydes sammenhængende forløb med fokus på forebyggelse, tidlig indsats, nyeste viden og øget forskning.

Projekt FORDEM vil på baggrund af ovenstående arbejde med ovenstående via sansestimulerende metoder og redskaber til en pleje- og omsorgsfaglig praksis, som kan

- Forebygge magtanvendelse hos demensramte
- Øge omsorgen og lette nødvendige plejesituationer hos den demensramte
- Nedbringe demensramtes vold og trusler om vold mod plejepersonalet
- Mindske demensramtes uro og reducere brugen af sedative præparater
- Forbedre demensramtes nattesøvn og reducere brugen af sovemedicin

Det er veldokumenteret, at musik har en positiv effekt på demensramtes funktionsniveau og trivsel, og forsker ved Aalborg Universitet Hanne Mette Ochsner Ridder skriver på baggrund af sin forskning¹³: *”Undersøgelser viser at musikterapi med personer med demens har en positiv effekt. Musik reducerer agiteret adfærd, angst, apati og depression, samt øger kognitive og sociale færdigheder, samarbejdsvillighed og gensidighed, når den anvendes i tværfaglige sammenhænge i plejesituationer eller i forskellige former for musikaktiviteter eller musikterapeutisk behandling. Levende musik samt musik, som den enkelte person foretrækker, har en positiv indflydelse på humør og sociale færdigheder, ikke mindst hvis plejepersonale og familie aktivt inddrages. Personale og pårørende kan af musikterapeuter instrueres i at bruge musik, men der er ligeledes behov for tilbud som fx gruppemusikterapi, som kan være til gavn både for den demensramte og den pårørende. At lytte til musik, eller at spille og synge, aktiverer bevægelse, følelser og erindring, og musikken involverer derfor mere intakte områder af hjernen, således at selv svært demensramte opnår effekt”.*

Og:

”I en anden omfattende litteraturgennemgang i det britiske sygeplejetidsskrift konkluderes, at musikterapi reducerer agiteret adfærd hos ældre personer med demens og har en positiv indflydelse på humør og sociale færdigheder, ikke mindst hvis plejepersonale og familie aktivt inddrages i forhold til at vælge musikken og deltager aktivt i musikaktiviteterne. Forfatterne til denne undersøgelse mener, at der i de mange kvantitative undersøgelser ikke er mulighed for at opnå et helhedsbillede af, hvordan gerontologiske sygeplejersker, musikterapeuter, patienter og deres familie oplever, hvordan musikterapien virker, og de efterlyser derfor mere kvalitativ forskning”.

---

¹³ [http://vbn.aau.dk/da/publications/forskning-i-musikterapi\(3c545ef7-0430-4dfe-8e86-44043905474a\).html](http://vbn.aau.dk/da/publications/forskning-i-musikterapi(3c545ef7-0430-4dfe-8e86-44043905474a).html)

Ovenstående baggrundsbeskrivelser viser et behov for at udvikle og implementere metoder og redskaber i den pleje- og omsorgsfaglige praksis målrettet urolige og udadreagerende demensramte på landets plejecentre. Beskrivelserne viser, at behovet for løsninger er størst i plejesituationer. Det er derfor projektets ambition at tilbyde redskaber og metoder, som er lette at integrere i den daglige praksis og i samværet med den demensramte. Og som er brugbare for både den demensramte, pårørende og for personalet. Det er ligeledes projektets ambition at tilrettelægge en systematisk dokumentation af projektets mål, aktiviteter, organisering samt formidling af de virkningsfulde elementer, erfaringer og processer. Det er projektets antagelse, at projektet ud over det forebyggende og sundhedsfremmende resultater også vil medføre betydelig optimering af de plejefaglige ressourcer og have en positiv kommunaløkonomisk effekt. En antagelse, som underbygges den gennemførte pilotundersøgelse med anvendelse af inmu hos demensramte borgere på udvalgte plejecentre i foråret 2018.

2. Målgruppen

Projekt FORDEM retter sig mod demensramte borgere med udadreagerende adfærd, som bor på plejecenter. Den udadreagerende adfærd kan komme til udtryk på følgende måder:

- verbalt i form af eksempelvis råb og trusler
- fysisk, hvor borgeren kan optræde voldeligt
- udvise grænseløs adfærd, som upassende seksuelle eller på anden måde krænkende og socialt uacceptable handlinger
- uhæmmet eller agiteret opførsel
- rastløshed og urolig adfærd

Årsagerne til den udadreagerende adfærd er forskellige, men kan være manglende trivsel, en bagvedliggende psykose, delir, vrangforestillinger, angst, forvirring, følelse af afmægtighed, smerter/utilpashed og depression. Ikke at føle sig mødt med forståelse af omgivelserne.

Projektets målgruppe er demensramte borgere, hvor der er risiko for:

- magtanvendelse
- vold og trusler mod personale
- vanskelige plejesituationer i hverdagen
- øget forbrug af sovemedicin og sedative præparater

Projektet inddrager plejecentre i de fem deltagende kommuner i kortlægning og udvælgelse af de demensramte beboere, som projektet skal rette sig imod.

Kortlægningen sker gennem systematisk 0-punktsanalyse med data fra registreret magtanvendelse, anmeldelse af vold mod medarbejdere, gennemgang af karakteristika for udadreagerende adfærd og psykosociale indikatorer for trivsel ved hjælp af Dementia Care Mapping(DCM)¹⁴, samt forbrug af sovemedicin og sedative præparater. Kortlægningen skal bidrage til projektets generalisering på tværs af de deltagende plejecentre.

---

¹⁴ Se bilag 1

3. Projektets mål

Med projekt FORDEM vil vi overføre viden om effekten af en sansestimulerende indsats for udadreagerende demensramte til et konkret redskab og en konkret og forbyggende pleje- og omsorgsfaglig praksis.

Det er projektets antagelse at en sansestimulerende praksis med anvendelse af redskabet inmu kan:

- forbygge voldelig og udadreagerende adfærd
- mindske anvendelse af magt
- lette nødvendige plejesituationer
- forbedre nattesøvn og mindske brug af medicin
- optimere plejepersonalets arbejdstilrettelæggelse og forbedre arbejdsmiljøet

Det er endvidere projektets antagelse, at inmu kan være et konkret redskab, som

- er let at anvende i konkrete plejesituationer i den demensramtes hverdag
- kan skabe kontakt og relation til den demensramte
- kan give den demensramte et holdepunkt og kan skabe ro
- kan skabe fællesskab mellem den demensramte og pårørende, demensramte og medarbejdere m.v.
- kan forbedre den demensramtes funktionsniveau og trivsel

Projekt FORDEM gennemføres i tæt samarbejde med plejecentre fra den gennemførte pilotundersøgelse i de fem kommuner:

- Aalborg
- Randers
- Odens
- Ringsted
- Gentofte

De deltagende plejecentre afdækker sammen med projektets demensfaglige facilitator et samlet billede af de udfordringer, som plejeteamet for demensramte borgere møder i den daglige pleje- og omsorgspraksis. Herunder, hvor mange demensramte beboere, som kan have gavn af en sansestimulerende pleje- og omsorgspraksis.

Det forventes, at projektets deltagere har brug for projektets særlige sansestimulerende pleje- og omsorgsfaglige faglige metoder med anvendelse af inmu i ca. ½-1 år, idet udviklingen i den enkeltes demens vil medføre, at den udadreagerende adfærd formodes at klinge af.

Projektet arbejder efter følgende mål for det treårige projektforsløb:

1. Målene på aktørniveau:

- Fem kommuner deltager i projektet
- 5 plejecentre arbejder med projektets redskaber og metoder
- 5 plejeteams modtager undervisning og sparring i projektets sansestimulerende pleje- og omsorgsfaglige faglige metoder og introduktion til anvendelse af inmu i daglige plejesituationer

- 5 plejeteams anvender systematisk dokumentation af projektets virkningsfulde elementer
- 5 plejeteams modtager systematisk og regelmæssige feedback fra demensfaglig facilitator og ekstern evaluator på teamets arbejde med projektets metoder og redskaber

2. Målene på borgerniveau:

- 80 – 100 demensramte deltager i løbet af projektperiode
- 90 % af disse opnår større trivsel målt på psykosociale indikatorer
- Og større trivsel medfører følgende resultater:
  - 50 % færre situationer med magtanvendelse
  - 50 % færre situationer af vold mod personale
  - 50 % reduktion i sovemedicin og sedative præparater

3. Målene for dokumentation og evaluering

- Opstille projektets forandringsteori
- Beskrive projektets aktiviteter og virkningsfulde elementer
- Opsamle projektets kortsigtede og langsigtede effekter
- Beskrive projektets kommunaløkonomiske potentialer

4. Målene for projektets formidlingsaktiviteter:

- Oprettelse af projektsite
- Halvårlige nyhedsbreve i projektperioden og artikler til relevante medier/blade
- Formidling af projektets resultater og erfaringer via konferencer, seminarer m.m.
- 5 regionale afsluttende temadage med deltagelse af 5x80 nye aktører, som får undervisning og introduktion i projektets metoder og redskaber

5. Dokumentation og evaluering

Dokumentation og evaluering af projekt FORDEM tilrettelægges som procesevaluering med løbende systematisk dokumentation, halvårslige dataopsamlinger og analyser som sammenfattes i statusnotat for det enkelte lokale projekt og på tværs af de deltagende projekter.

Evalueringen vil belyse følgende:

- potentiale for udvikling af praksis (kortsigtede effekter)
- praksiseffekter (mellem- og langsigtede effekter)
- kvalitative mål (oplevet service/kvalitet)
- teknologiens modenhed
- barrierer og forudsætninger for implementering
- forankring af projektets resultater
- best practice for praksisimplementering
- de kommunaløkonomiske potentialer

Dokumentation og evaluering omfatter følgende aktiviteter:

- Udarbejdelse af projektets programteori
- 0-punktsanalyse og kortlægning i lokale projekter
- Metoder og redskaber til lokal dokumentation – systematisk anvendelse af kommunernes omsorgssystemer omfattende handleplaner og plejeplaner
- Halvårslige gruppeinterviews i lokale projekter
- Halvårslige analyser og statusnotater
- Præsentation af resultater for lokale projekter, for central projektgruppe og referencegruppe og til projektets nyhedsbreve samt øvrige formidling
- Slutmåling med gruppeinterviews, opsamling og analyse af kvantitative data og slutrapport
- Præsentation af projektets erfaringer og resultater ved afsluttende formidling af projektet

6. Projektets tilgange, metoder og redskaber

Følgende afsnit indeholder en kort beskrivelse af projektets tilgange, projektets gennemgående socialpædagogiske og plejefaglige metoder og redskabet inmu

Projektets tilgange bygger på de socialpsykologiske behov hos mennesker med demens, som psykologen Tom Kitwood beskriver i sin bog, Oplevelse af demens¹⁵:

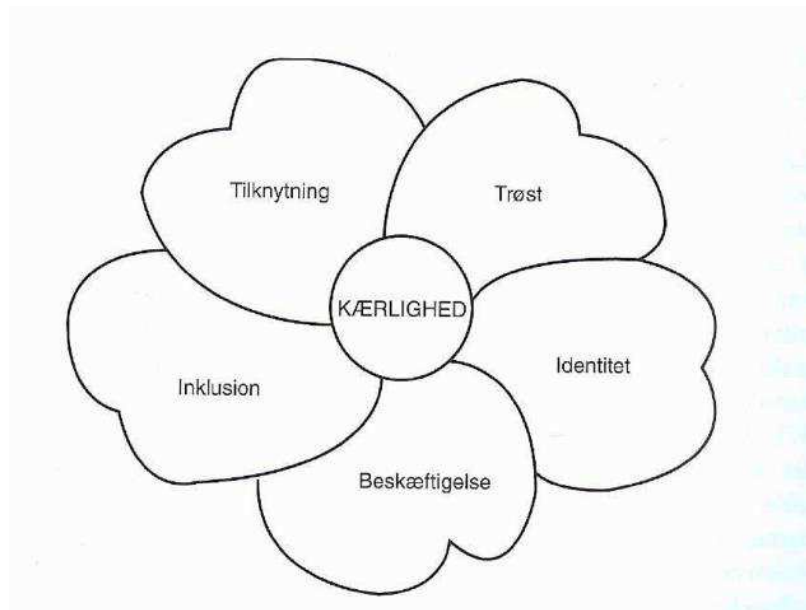
Trøst: rummer ømhed, nærvær, lindring af smerte, sorg og tryghed – trøst kan give den varme og styrke, som kan sætte vedkommende i stand til at holde sammen på helheden, når denne er i fare for at bryde sammen.

Tilknytning: vi mennesker tilhører en social art. Vi knytter tætte relationer, som giver os et sikkerhedsnet. Uden den fornemmelse af sikkerhed som tilknytning giver, er det vanskeligt for nogen person, uanset alder at fungere optimalt.

Inklusion: menneskelivets sociale natur er at være en del af en gruppe – det er essentielt for at overleve. Opfyldes behovet ikke, trækker personen sig tilbage og går i forfald.

Beskæftigelse: at være beskæftiget betyder, at personens evner og kræfter kommer i spil og giver mulighed for at få respons.

Identitet: at have en identitet er at vide, hvem man er. Det betyder at have en fornemmelse for kontinuitet med fortiden - identiteten opstår i et samspil med andre.

Demensramtes behov for at blive forstået og for at få opfyldt de 5 kronblade er i den udstrækning det er muligt, grundlag for udviklingen af den socialpædagogiske og plejefaglige praksis i plejecentrenes hverdag og for valget af følgende socialpædagogiske og plejefaglige metoder:

---

¹⁵ Se bilag 2

1. Kontakt-ø

Begrebet 'kontakt-ø' indgår i arbejdet med mennesker med vidtgående fysisk og psykisk funktionshandicap. En kontakt-ø er en betegnelse for et pædagogisk middel, en kontaktfremmende aktivitet, der omfatter flere daglige korttidskontakter mellem en medarbejder og en beboer. Kontakten er planlagt som et konkret tidsbestemt forløb, der er udførligt beskrevet i en handleplan. Kontakten foregår i en fysisk isoleret situation, det vil sige, at beboer og medarbejder trækker sig tilbage i fred og ro for at koncentrere sig om hinanden og den kontaktfremmende aktivitet, de er sammen om. Længden af en kontakt-ø er forskellig for forskellige beboere, men for den enkelte skal der være en aftale om et bestemt tidsrum for kontakt-øen, og denne aftale skal holdes, indtil handleplanen bliver revurderet, og der træffes fælles beslutning om en ændring.

Når pædagoger har valgt betegnelsen 'en ø', hænger det sammen med, at beboere på grund af vanskeligheder med at forstå omgivelserne, kan opleve sig som drivende rundt på en planke i et hav af skvulpende kaos. Og i en sådan situation er det vigtigt af hensyn til beboerens tryghed og fornemmelse af stabilitet, at han eller hun med forudsigelige mellemrum kan føle sig på 'fast, tørt land'.

Den manglende orienteringsevne, angst og uro, som kan pine mennesker med demens og de problemer, som plejepersonalet har vanskeligt ved at håndtere, kan mindskes i betydelig grad ved at etablere kontakt-øen.

1. Begyndelsen:

Beboeren stimuleres med et startritual. Personalet udtaler beboerens navn og sit eget navn, og derudover kan startritualet indeholde et fast og genkendelig signalord og /eller et konkret symbol. Endvidere kan startritualet bestå i en lille sang, at tænde et stearinlys eller i at finde indholdet for aktiviteten frem.

2. Forløbet:

I en tidsbestemt periode skal beboeren og medarbejderen være sammen om en aktivitet. Det kan være hånd- eller fodmassage. De kan høre et stykke musik, læse et digt i en bog, se i beboerens familiealbum eller se en tv-udsendelse sammen. Det udslagsgivende for valget er her – såvel som generelt med aktiviteterne – at det skal være noget, som beboeren sætter pris på. Valget af aktivitet skal være bestemt på forhånd og bør være nedskrevet i beboerens handleplan. Alle ansatte skal kende til kontakt-øerne og skal respektere den tid, der går med det. Derved skabes ro og respekt om aktiviteten, og medarbejderen, som er i gang med en kontakt-ø, behøver ikke lade sig stresse af kollegernes travlhed og holdninger. Hun er i færd med en aftalt og vigtig omsorgshandling.

3. Afslutningen:

Mod afslutningen af en kontakt-ø skal beboeren varsles om, at det nu er tid til noget andet. Her kan medarbejderen anvende et slutritual med en sang, og hun kan understøtte slutritualet med et signalord og eventuelt et konkretsymbol, der viser, hvad der skal ske efter kontakt-øen. Signalordet kan eksempelvis være 'kaffe' og konkretsymbolet kan være 'kop'.

2. Det fælles tredje

Aktiviteter har en væsentlig plads i det pædagogiske arbejde. Gennem aktiviteter trænes færdigheder, skabes fællesskaber og udtrykkes følelser. Det fælles tredje er betegnelsen for aktiviteter, som omsorgsudøveren og beboeren er fælles om. I modsætning til noget, omsorgsudøveren gør for eller ved beboeren. Det ligger i udtrykket at noget er fælles. At det er noget 'tredje' hentyder til, at det ikke kun er den ene parts interesser og behov og heller ikke kun

den anden parts interesser og behov, der er tale om, men noget tredje, nemlig det man er fælles om at interessere sig for. Man kan også sige, at 'det fælles tredje' er noget, som er uden for begge parter samtidig med, at det er et fælles anliggende for dem.

Men ikke alle aktiviteter kan betegnes for 'fælles tredje'. Der skal være tale om noget, som ligger inden for de relevante formål og idealer. Den pædagogiske udfordring er at kunne iværksætte aktiviteter, som virkelig er fælles og ikke kun udtryk for den ene parts interesser og behov (Madsen 1995). Det er projektets ide, at inmu'en kan være genstand/redskab for den fælles aktivitet i konkrete plejesituationer, eks. påklædningssituationen o. lign.

Gennem en fælles aktivitet opstår værdighed og dialog. 'Det fælles tredje' kan være en konkret aktivitet vedrørende daglige opgaver så som at få lavet mad og gjort rent. Det kan også være aktiviteter, som sigter mod brugerens selvbestemmelse og inddragelse. Det kan vedrøre optræning og egentlig undervisning, og det kan også være noget, som sigter mod en indholdsrig fritid. Mange aktiviteter tilgodeser flere aspekter på én gang. Det er netop i sådanne aktiviteter, at den ligeværdighed og respekt, som har så stor betydning i pædagogisk samvær, findes (Hansen, 2002).

Det er væsentligt, at der også er opmærksomhed overfor den enkelte medarbejders interesser og færdigheder. En medarbejder, som værdsætter sine plejefaglige og omsorgsgivende opgaver, skal have mulighed for at udfolde dette sammen med den demensramte beboer i de konkrete plejesituationer i hverdagen.

Inmu – et musikalsk sansestimuleringsredskab

En Inmu er et musikalsk sansestimuleringsredskab udviklet af Anders Hansen og Toni Marquard. Udviklerne har oplevet demens tæt på og har ønsket at lave et redskab, der er et naturligt og værdigt element i den demensramtes hverdag.

Inmu'en er et elektronisk redskab udformet som en fast oval pude, der ligger godt i hånden, men også er dejlig blød at klemme ind til kroppen.

Inmu'en adskiller sig fra andre redskaber på markedet ved at bruge en patenteret sensor teknologi, hvorved den reagerer med musik og vibration, der formes af, hvordan den demensramte rører, klemmer, aer eller bevæger den. Den demensramte får derved en unik følelse af selv at frembringe musikken.

Musikken, som er komponeret af komponist og musiker Asger Steenholdt, er altid behagelig og giver sammen med en taktile overflade impulser til at kunne "mærke sig selv". Musikken udvikler sig alt efter hvordan og hvor meget, man rører og bevæger inmu'en. Der skal kun let berøring eller bevægelse til for at sætte musikken i gang, og man kan selv påvirke musikkens udtryk med sine hænder. Musikken holder automatisk op, når den demensramte lægger inmu'en fra sig.

Inmu'ens betræk er designet af den unge tekstildesigner Emilie Wiehe, der i 2017 vandt prisen Danish Design Award - New Talent for sit arbejde med redskaber til demensramte. I designet har Emilie lagt vægt på, at inmu'en skal have en taktilitet, der stimulerer følesanserne samtidig med, at hun har tilstræbt at bruge materialer og formgivning, der vækker minder. Inmu'ens form er behagelig og organisk. Alle inmu'er har en lomme eller rem, der gør den let at gribe og holde fast i, og som derfor også giver mulighed for at tage den med sig.

Inmu'en findes i 3 varianter med forskelligt design og musik: en blød, en "glad" og en "aktiv" "Den bløde" har et meditativt musikunivers, der virker afslappende og giver ro - "den glade" har et opkvikkende musikunivers, der stimulerer til at vågne op og deltage, danse og måske synge med - "den aktive" har et musikunivers, der giver umiddelbart respons, og som særligt er velegnet til at lave socialinteraktion eller fysiske øvelser med.

Inmu vandt i 2018 prisen Danish Design Award i kategorien Healthy Life.

Skønt det er et elektronisk redskab, er den lavet af robuste materialer og kan tåle at blive kastet med og trådt på. Betrækket kan tages af og vaskes. Der er brugt slidstærke materialer, som desuden er allergivenlige.

En inmu kan anvendes umiddelbart. Den er helt uden forvirrende betjeningsknapper og skal hverken tændes eller slukkes. Inmu'en er batteridreven og kan genoplades. En opladning varer ca. fjorten dage ved normalt brug.

En inmu kan være en "ø", et helle eller en pause, men kan også bruges som en opvikker, en aktivitet og en mulighed for fælles oplevelser.

Der er evidens for, at fysisk aktivitet bedrer mange demensramtes almene tilstand. Ligeledes er der en del nyere forskning, der viser, at musik virker beroligende og/eller opkvikkende på mange demensramte. Inmu'en kombinerer netop musik og bevægelse og giver mulighed for at stimulere den enkelte demensramte, samtidig med at den kan stimulere interaktion mellem både demensramte og hjælpere og imellem demensramte. Mange demensramte oplever sig socialt afsondret, og inmu'en kan måske bidrage til kontakt, samvær og samspil – ikke mindst i daglige plejesituationer.

Projekt FORDEM – tids- og aktivitetsplan

2019

Aktivitet	jan.	feb.	marts	april	maj	juni	juli	aug.	sep.	okt.	nov.	dec.
Beskrivelse og etablering af centralt projektorganisation												
Beskrivelse og etablering af lokale projekter												
0-punktsanalyse i fem lokale projekter												
Kick of workshops lokale projekter – intro FORDEM praksis												
FORDEM praksis i fem lokale projekter												
Sparring, refleksion og justering												
Dokumentation												
Etablering af kommunikationsplatforme												

2020

Aktivitet	jan.	feb.	marts	april	maj	juni	juli	aug.	sep.	okt.	nov.	dec.
FORDEM praksis i fem lokale projekter												
Sparring, refleksion og justering												
Dokumentation												
Dataopsamling, analyse og status lokale projekter												
Workshop – refleksion og justering lokale projekter												
Refleksion og justering central projektteam												

Referencegruppe – status og refleksion												
Nyhedsbrev m.m.												

2021

Aktivitet	jan.	feb.	marts	april	maj	juni	juli	aug.	sep.	okt.	nov.	dec.
FORDEM praksis i fem lokale projekter												
Sparring, refleksion og justering												
Dokumentation												
Dataopsamling, analyse og status i lokale projekter												
Workshops – refleksion og justering lokale projekter												
Refleksion og justering central projektteam												
Referencegruppe – status og refleksion												
Nyhedsbreve												
Afsluttende formidling og temadage												